

УДК 69.003.13

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ В РИНКОВИХ УМОВАХ

к.е.н., доц. Поспєлов О.В., к.е.н., доц. Шевченко В.С.

Харківський національний університет міського господарства, Харків

Вступ. Будівельна галузь належить до системоутримуючих галузей народного господарства, завдяки яким розвивається економіка країни, розширюється її соціальна база, зростає світова конкурентоспроможність. Усвідомлення ключової ролі, динамічні зміни як внутрішнього, так і зовнішнього середовища діяльності будівельних підприємств та вимоги, що обґрунтовуються необхідністю інноваційного розвитку в умовах переходу країни до постіндустріальної економіки зумовлює необхідність дослідження тенденцій розвитку інноваційної активності вітчизняних будівельних підприємств, як фактору підвищення конкурентоспроможності в ринкових умовах.

Але здійснення інноваційної діяльності стикається з проблемою стійкості будівельних підприємств і виникає протиріччя «інноваційність/стійкість» і безліч проблем, які потрібно досліджувати.

Інноваційність, як економічна категорія, теоретично більше розробляється на рівні макроекономіки, а на мікрорівні розглядаються питання конкретно-економічного і управлінського характеру. Управління інноваціями передбачає з'ясування суперечливості самого інноваційного процесу. І в зв'язку з цим необхідно розглянути інноваційно-активний тип підприємств з акцентом на внутрішнє середовище та механізм його підтримки, де і вирішується протиріччя.

Зазначені обставини підтверджують актуальність і науково-практичну значимість обраної теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальною теоретичною основою розробки проблем формування та розвитку підприємств будівельної галузі є роботи наступних вітчизняних вчених: Ю. Асєєва, З. Гуцайлюка, А. Гутнова, В. Завгороднього, А. Іконнікова, Л. Стрембіцької, В. Тимофійєнка, Г. Фільварова, Д. Яблонського та ін.

Дослідження, що були спрямовані на розглядання суті інноваційної діяльності, знайшли своє відображення в роботах наступних вітчизняних і зарубіжних вчених: А. Аганбегяна., І. Балабанова., П. Друкера., Е. Менсфілда., О. Пригожина., Б. Санто., Р. Фатхутдінова., Й. Шумпетера.

У той же час багато теоретичних, методичних та прикладних аспектів інноваційності та активізації інноваційних будівельних підприємств розроблені в недостатній мірі.

Постановка завдання. Метою статті є визначення особливостей інноваційного розвитку будівельних підприємств, як фактору підвищення конкурентоспроможності в ринкових умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стратегічно сталий

економічний розвиток будівельних підприємств неможливий без постійного і безперервного освоєння інновацій. Щоб постійно підвищувати рівень свого розвитку, будівельним підприємствам необхідно постійно покращувати і перетворювати продукцію, послуги, удосконалювати виробничі та управлінські функції на базі інноваційних технологій. У зв'язку з цим здатність здійснювати інновації є необхідною ознакою будівельних підприємств, без якої неможливе підвищення конкурентоспроможності в ринкових умовах.

Інновації можуть бути розглянуті як системне поняття застосовуване на будівельних підприємствах за допомогою семи притаманних рис:

- найбільш характерна риса інновації її новизна за будь-якими характеристиками, або абсолютна новизна;
- вперше впроваджене (застосоване) на даному підприємстві у виробничу або іншу діяльність;
- зміна в продукті, техніці, технології, організації виробництва, праці та управлінні;
- задоволення сформованих індивідуальних, колективних, громадських потреб новими продуктами або способами, або формування нових;
- економічна форма нововведення, реалізованого на практиці;
- інновація повинна забезпечувати ефект приросту;
- інновація носить подвійний характер, вона являє собою єдність споживої вартості і вартості (ефект має вартісний і корисний характер).

Розвиток світової економіки розвивається нерівномірно. Одні країни розвиваються швидкими темпами, інші повільнішими, ще інші значно відстають не лише від перших, але й від других. Однак розвинуті країни надзвичайно впливають на розвиток інших шляхом розповсюдження новітніх технологій. Спроможність країн освоювати нові форми організації виробництва приводить до зростання продуктивності та ефективності їх економіки. Створення і впровадження інновацій впродовж історії розвитку економіки дає можливість виділити її форми за рівнем розвитку, перехід від нижчої до вищої форми розвитку й ознаки, які супроводжують інноваційні перетворення.

Стосовно будівельних підприємств - інновація має цільову функцію, яка повинна задовольняти старі потреби, або формувати нові.

Впровадження новацій у виробництво чи управління ними змінюють якісні параметри виробничої та управлінської системи будівельних підприємств загалом. Чим більша маса впровадження новацій, тим якісніші зміни суспільно-виробничих систем. Поняття «новація» стосується не лише техніки і технології, а й усіх нових явищ в організаційній, фінансовій, навчальній, науковій, соціальній сферах. Будь-які удосконалення, які забезпечують зростання виробництва, зменшення затрат на виробництво одиниці продукту і покращення якості життя, є новаційними.

Сучасні умови господарювання, зростання ролі конкурентоспроможності на основі підвищення ефективності

будівельних підприємств безпосередньо пов'язані з вирішенням організаційно-економічних проблем активізації інноваційних процесів. Вони передбачають облік особливостей зовнішнього і внутрішнього середовища, визначення тенденцій і вибір напрямів розвитку на базі високих технологій і випуску інноваційної продукції. Подібне положення висуває необхідність формування управління інноваційним розвитком з посиленням уваги до організаційних перетворень на рівні первинних ланок будівельної галузі. Тим самим різко зростає значення наукової бази вдосконалення управління інноваційним розвитком будівельних підприємств, адекватного законам сучасної ринкової економіки з орієнтацією на НТП.

Будівельним підприємствам важливо координувати інноваційну діяльність, акцентувати на активізації технологічних інновацій, які є в основі інновацій економічних. Для них пріоритетними були такі напрямки інновацій (рис. 1).

Пріоритетні напрямки інновацій будівельних підприємств

Інновації, пов'язані із створенням нових видів продукції, що відзначається комерціалізацією продукції, які пройшла технологічні вдосконалення різного ступеня, тобто зміни у проектно-конструкторських характеристиках

Інновації, пов'язані із створенням нових процесів, що означає зміну технологій виробництва певного виду продукції

Рис. 1. Пріоритетні напрямки інновацій будівельних підприємств

І перший, і другий напрями інновацій потребують певних інституційних умов їх поєднання, створення і функціонування правового та економічного механізму поширення новизни. Такий механізм повинен забезпечити:

- передачу технологій, технічних засобів, ноу-хау як передачу прав власності з наданням технічної допомоги;
- надання послуг технічного змісту, консультацій, технологічних схем, тощо;
- продаж-купівлю товарів, що мають технологічний зміст і можуть бути використані з метою виробництва інших товарів;
- поширення знань через вільні або практично вільні канали, зокрема: навчання та технічна співпраця, особисті контакти.

У природу будівельного підприємства закладена можливість та необхідність зміни - практично все можна вдосконалити - від сировини до методів управління. Інноваційно - активне будівельне підприємство отримує і в змозі сприймати сигнали із зовнішнього

середовища і впроваджувати нововведення. Якщо зовнішнє середовище консервативне, то зміни будуть незначні, або їх не буде взагалі при слабкому внутрішньому інноваційному середовищі. Тому специфіка функціонування інноваційно - активного типу будівельних підприємств полягає в тому, що на них діють імпульси зовнішнього середовища, які спонукають до формування нововведень, а внутрішнє середовище підприємств відрізняється інноваційністю, тобто зовнішні сигнали сприймаються підприємствами і здійснюється інноваційна діяльність за певними напрямками.

Внутрішнє інноваційне середовище будівельних підприємств - це по-ложення, коли є внутрішній попит на інновації та їх пропозиції. Попит та пропозиція, що виникають усередині підприємств, необхідно привести у рівноважний стан шляхом формування та підтримки як попиту, так і пропозиції.

Результативність інноваційного розвитку будівельних підприємств, як фактору підвищення конкурентоспроможності, обумовлюється зв'язком основних факторів: - потенціалу науки, нових ідей, відкриттів і розробок; - структури і потреб виробництва; - ресурсної бази інноваційного розвитку; - наявності ефективної системи управління, адекватної вимогам часу.

Ці фактори повинні взаємодіяти так, щоб потенціал досягнень науки постійно випереджав потреби інноваційного розвитку будівельних підприємств. На цій основі шляхом порівняння з ресурсними можливостями в планованому періоді необхідно здійснювати вибір найбільш ефективної програми і заходу інноваційного розвитку.

Вдосконалення управління інноваційним розвитком в будівельній галузі, а також своєчасне визначення раціональної структури наукової продукції повинні стати базою організаційної структури галузевих НДІ і КБ, тобто комплексу цілей і завдань наукових колективів, складу підрозділів і конкретних співробітників. Створення такої організаційної структури на принципах раціоналізації структури і процесів значною мірою підсилить стимул підвищення рівня інноваційних розробок, оскільки чіткий розподіл функцій колективів і їх конкретних виконавців дозволить підвищити ефективність, результативність інноваційного розвитку будівельних підприємств. Такий підхід вимагає поглиблення спеціалізації з орієнтацією на підвищення ефективності функціонування будівельних підприємств і їх інноваційного розвитку, а також поглиблення регіональної спеціалізації і кооперації, що на сучасному рівні стає головною умовою прискорення і результативності інноваційного розвитку будівельного комплексу його підприємств і організацій на базі наявного потенціалу.

Оцінка стану, моніторинг і тенденції розвитку інноваційного потенціалу будівельних підприємств передбачає кількісну оцінку показників, які в комплексі представляють інноваційний потенціал.

Інноваційний потенціал будівельних підприємств є інтегральною системною характеристикою і може бути вимірний на основі оцінки його складових елементів (інноваційна активність, сприйнятливність до новин, конкурентоспроможність). Оцінка процесів управління будівельними підприємствами, кадрового потенціалу, знання

споживачів і конкурентів може відбуватися на базі функціональної і структурної декомпозиції підприємств як соціально-економічної системи. А на основі цієї інформації з врахуванням результативності інноваційних перетворень з позиції системного підходу можна визначити інтегральні оцінки будівельних підприємств в цілому по всіх основних напрямках інноваційній діяльності.

У системі стратегічного управління і планування інноваційної діяльності показники якісних і кількісних оцінок реалізації інноваційного проекту використовуються для обґрунтування потреби і достатності ресурсів, прийняття на цій основі досяжної кінцевої комерційної цілі управлінських рішень.

Реалізація інноваційного потенціалу є основною його властивістю, що визначає можливість найбільш ефективного вирішення комплексу фінансових, проектно-конструкторських, науково-технічних, виробничих, технологічних і організаційно-управлінських завдань в забезпеченні інноваційного розвитку в задані терміни в умовах діючих ресурсних обмежень, і їх прогнозу в період реалізації всіх стадій розвитку (інноваційного проекту).

Таким чином, з теоретичних позицій розглянуто розуміння інноваційності як економічної категорії, в основі якої лежить протиріччя «інноваційність / стійкість» будівельного підприємства, а з іншого боку - формулюється і розкривається бачення інноваційно - активного підприємства як особливого типу з акцентом на внутрішнє інноваційне середовище і механізм її підтримки.

Тому важливою складовою інноваційного потенціалу стає ресурсна, яка забезпечує реалізацію всіх заходів інноваційного розвитку необхідними видами економічних ресурсів. Оцінка реалізації проводиться на основі комплексного розгляду показників ефективності інноваційної діяльності будівельного підприємства, які повинні формуватися на перспективу, конкурентоспроможність, співвідноситися зі всіма плановими показниками функціонування і розвитку будівельного підприємства.

Багато практичних завдань вибору рішень в області інноваційного розвитку є комбінацією різних видів рішень на основі багатокритерійного векторного підходу до проблеми оптимізації, складність управління якої обумовлена суперечністю окремих критеріїв і необхідністю використання до певної міри розумного компромісу.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Баранчев В. П. Управление инновациями / В. П. Баранчев, Н.П. Масленникова, В. М. Мишин. — М. : Высшее образование, Юрайт-Издат, 2009. — 208 с.
2. Заблоцький Б. Ф. Економіка й організація інноваційної діяльності : навчальний посібник. / Б. Ф. Заблоцький. — Львів : «Новий світ», 2007. — 456с.
3. Теличенко В. И. Инновационный менеджмент в строительстве / В. И. Теличенко, С. Б. Сборщиков, А. П. Пустовгар, И. М. Маркова. — М. : Издательство Ассоциации строительных вузов, 2008. — 208 с.
4. Шумпетер И. А. Теория экономического развития (Исследование предпринимательской прибыли, капитала и цикла конъюнктуры) : Пер. с нем. / И. А. Шумпетер. — М. : Прогресс, 1982. — 453 с.